

جای گردشگری ادبی در فرهنگی ترین استان کشور خالی است

چراغ خاموشِ خانه ادیبان

هما سعادت‌مند - خراسان کهن، محل تولد و وفات نامداران بسیاری است؛ تا آنجا که تاکنون نام ۴۵۴ تن، در فهرست مفارخی که تنها به توس تعلق داشته‌اند، ثبت شده است. علاوه بر توس با احتساب چهره‌های ادبی بسیاری که در شهرهایی مانند مشهد، نیشابور، سبزوار و دیگر نقاط استان زیسته‌اند، خراسان رضوی می‌تواند به یکی از قطب‌های گردشگری ادبی کشور تبدیل شود؛ قطعی ادبی که نه تنها ایرانیان علاقه‌مند به فرهنگ، اندیشه و ادبیات را به این خطه می‌کشاند، که می‌تواند مقصد گردشگری بسیاری از سرزمین‌های فارسی‌زبان مانند تاجیکستان، افغانستان و همچنین دیگر کشورهای جهان باشد. سطرهای پیش‌رو، نقیبه است بر معرفی مکان‌هایی که می‌توان در مشهد برای آنان، مسیر گردشگری ادبی ترسیم کرد.

کافه داش آقا

این روزها، کافه داش آقا را تنها در خاطرات موسفیدکرده‌ها و قدیمی‌های مشهد می‌توان سراغ گرفت؛ داش آقایی که خوش‌رویی و شعر دوستی‌اش سبب شده بود کافه کوچکش در خیابان ارگ، تا سال‌ها پاتوق شاعران، ادیبان، روشن‌فکران و سیاست‌مداران بسیاری باشد، تا آنجا که این کافه را به یکی از قطب‌های ادبی شهر تبدیل کرده بود. از دهه ۲۰ تا اواخر دهه ۴۰، شاعرانی چون سید محمدباقر که نداند کافه داش آقا کجاست یا چه کسانی به آن آمدوشد دارند. اگر چه تغییرات شهری در سال‌های اخیر، کوچک‌ترین اثری از این کافه معروف مشهدی باقی نگذاشته است، می‌توان جایی برای آن در مسیرهای گردشگری ادبی شهر در نظر گرفت یا به احیای دوباره آن در مکانی دیگر همت گماشت. شبیه چنین کاری را روسیه انجام داده است. گردشگران در این کشور از بولوار احیاشده «نوسکی» دیدن می‌کنند تا مکانی را که الهام‌بخش «گوگول»، پدر داستان‌نویسی مدرن روسیه، بوده است، از نزدیک ببینند. در انگلیس نیز مسافرخانه‌ای که شکسپیر در آن رفت‌وآمد داشت و همچنین کلوبی که اولین نمایش خود را در آن اجرا کرد با اینکه آتش گرفت و سوخت، دوباره به شکل قدیم ساخته شد تا یک جاذبه گردشگری شود.

خانه منسوب به فردوسی

روستای بازاپاژ در ۲۰ کیلومتری جاده مشهد به کلات قرار دارد. این روستا که اکنون به دو قسمت پاژ کهنه و پاژ بالا (قلعه بلند) تقسیم شده، روزگاری زادگاه احیاکننده زبان فارسی بوده است. سفال‌هایی مربوط به سده سوم و چهارم یعنی زمان حیات فردوسی در قلعه کهنه یافت شده است اما قدمت ساخت پاژ بالا از ۴۰۰۰ سال فراتر نمی‌رود. پاژ کهنه امروز ویرانه‌ای است بی‌ساکن. اما در قلعه بلند که زندگی جاری است، خانه‌ای قرار دارد منسوب به فردوسی؛ خانه‌ای که از یاد و پاران گزند یافته و دیوارهایش را دل‌نوشته‌ها، اسامی و الفاظ رکیک سیاه کرده است. بی‌شک خانه‌ای که امروز در قلعه بلند قرار دارد نسبتی با فردوسی ندارد، این را تاریخ‌نگاران و باستان‌شناسان نیز بیان کرده‌اند، اما از آنجا که پاژ، زادگاه فردوسی و مکانی است که شاهنامه، بزرگ‌ترین و مهم‌ترین اثر ادبی ایران، در آن نگارش یافته، مهری افزون می‌طلبد و توجه ویژه، چرا نباید در زمین شاهنامه، خانه‌ای به یاد فردوسی بنا کرد؟ شبیه این طرح را سال‌هاست که در شهر لندن و ادینبورگ اجرا کرده‌اند؛ شهرهایی که به عنوان مقصد گردشگری ادبی، خانه‌های بسیاری از نویسندگان و شاعرانش را بازسازی یا دوباره‌سازی کرده است و به عنوان یک جاذبه گردشگری از آن استفاده می‌کنند. در انگلستان علاوه بر تبدیل خانه شکسپیر در استراتفورد به موزه، در لندن نیز خانه‌ای که او تنها برای مدت کوتاهی ساکنش بوده تبدیل به جاذبه گردشگری شده است.

طرح: رضا بنکی/تهپدآرا

خانه اخوان

خانه پدري مهدی اخوان ثالث، شاعر مشهور خراسانی، که در ابتدای خیابان سعدی (فلکه سراب) قرار دارد، یکی از مکان‌هایی است که می‌تواند مقصد گردشگری ادبی باشد. به نقل از خانواده اخوان، وی تا پیش از مهاجرت به تهران در این خانه سکونت داشته است. بقایای این خانه که حدود دوهزار متر مساحت دارد، همچنان در این محله باقی است و می‌تواند با مرمت و تغییر کاربری، به موزه‌ای از یادگارها و آثار این شاعر نامی تبدیل شود. در حالی که خانه اخوان در تهران که تنها چندسالی را در آن سکونت داشته است، ثبت میراث فرهنگی شده، خانه پدري او در مشهد، روبه ویرانی است. علاوه بر این، در همسایگی این خانه، عطاری قدیمی پدر اخوان و همچنین کتاب‌فروشی باستان که اخوان نخستین کتاب‌هایش را از آن می‌خریده، همچنان برقرار است. جالب است بدانید کشورهایی که توانسته‌اند صنعت گردشگری را در مرزهای خود رونق دهند، از همین امکانات بهره می‌برند، مسیر گردشگری ترسیم می‌کنند و گردشگران را به بازدید از آن‌ها فرامی‌خوانند. برای مثال جمهوری چک، با هدف رونق گردشگری، نه تنها خانه کافکا در شهر پراگ را تبدیل به موزه کرده است، بلکه کافه‌ای را که این نویسنده در زمان حیات خود به آن آمدوشد داشته، به عنوان یکی از مقاصد گردشگری ادبی در نظر گرفته است. این مکان به تنهایی سالانه مقصد گردشگران بسیاری است که به آثار این نویسنده علاقه‌مند هستند.

انجمن فرخ

در خیابان چمران، بین چمران ۱۳ و ۱۵، منزل استاد سید محمود فرخ قرار دارد؛ منزلی که روزگاری پاتوق چهره‌های فرهنگی و نامداران ادبی بسیاری بوده است. این خانه همچنین پنجشنبه‌های هر هفته، محل برگزاری یکی از معروف‌ترین انجمن‌های ادبی شهر بود؛ انجمنی که بسیاری از جریان‌های ادبی خراسان و کشور در آن شکل گرفته و هدایت شده است. شاعران خراسانی در خاطر ایشان، خانه استاد فرخ را چنین توصیف کرده‌اند: «در اتاق اصلی خانه، نزدیک به در ورودی، میز کوچکی قرار داشت. سید محمود فرخ همیشه پشت آن میز، روبه جمعیت می‌نشست. یک سماور فلز زده چند استکان هم کنار دستش بود و برای هر کسی که از در وارد می‌شد، جای می‌ریخت. شاعران، ادیبان و دیگر افرادی که به این انجمن ادبی آمدوشد داشتند، حلقه‌وار دور میز آقای فرخ می‌نشستند و اشعار تازه سروده خود را می‌خواندند». خانه استاد فرخ، یکی دیگر از مکان‌هایی است که احیای آن می‌تواند در رونق گردشگری ادبی مشهد اثر گذار باشد. پیشنهاد می‌کنیم برای این مهم، هراز چندگاهی جلسه‌شعر در این خانه برگزار شود. همچنین می‌توان مجسمه‌هایی مومی از استاد فرخ و چند تن از چهره‌های ادبی خراسان ساخت و به همان شیوه که در خاطره نقل شده است، در اتاق این خانه قرار داد؛ شبیه این کار نوروز امسال در خانه توکلی انجام گرفت که در آن با کمک چند مجسمه‌مومی، یکی از مکتب‌خانه‌های قدیمی شهر، شبیه‌سازی شد.

باغ موزه مفاخر

خانه باغ‌های قدیمی و بناهای تاریخی، از آن دست یادگارهایی هستند که جان می‌دهند برای تبدیل شدن به موزه. این مهم علاوه بر حفظ خانه‌های قدیمی، کمکی است به معرفی بیشتر آن‌ها. در ایران، باغ موزه‌های فراوانی وجود دارد که این روزها پاتوق گردشگران داخلی و خارجی است. باغ موزه مینیاتور، باغ موزه سعودی، که یکی از یادگارهای دوره قاجار است و باغ موزه قصر که در واقع ساختمان قدیم زندان قصر است، از جمله این باغ‌موزه‌های ایرانی است. این در حالی است که متأسفانه مشهد با وجود دارا بودن ۲۰۰ خانه‌وینای تاریخی هنوز نتوانسته کاربری باغ‌موزه‌ها را برای یکی از آثار تاریخی خود تعریف کند. ایجاد باغ‌موزه مفاخر که بتوان در آن مفاخر خراسان را پیش چشم تماشا کشاند و آنان را به مسافران و گردشگران معرفی کرد، طرحی است که به تازگی روی میز مسئولان قرار گرفته و نیازمند توجه بسیار است. ایجاد چنین فضایی در کنار جذب گردشگر، فرصتی است برای آشنا کردن مسافران و گردشگران با داشته‌های مشهد و خراسان بزرگ.

کشورهای جهان اول چطور با مشاهیر و نویسندگان خود پول‌سازی می‌کنند؟

درآمد واقعی از قهرمان‌های تخیلی

مکانی جذاب یا موزه‌ای در خور بازدید، راهی دراز در پیش داریم.

امکان ساختگی: این امکان با توجه به فضاهای ادبی برای جذب گردشگران ساخته می‌شود. این امکان با الهام از فضای رمان‌ها ساخته می‌شود تا گردشگر در فضایی شبیه فضای داستان معروف قرار دهد؛ تا آنجا که گردشگر می‌تواند با قهرمان داستان دلخواهش هم‌زاد پنداری را برای لحظاتی کوتاه، نقش او را بازی کند. دنیای دیکنر در چاتهام و خانه شلرک هولمز در اسکاتلند از این دست نمونه‌هاست.

استفاده از مکان‌های واقعی: مکان‌های واقعی در گردشگری ادبی با زندگی شاعران و نویسندگان ارتباط مستقیم دارد. برای علاقه‌مندان به ادبیات بسیار جذاب است که برای مثال، میز کاری نویسنده محبوبشان را ببینند یا در مکانی قدم بزنند که روزی شاعری در آنجا مشغول سرودن شعری بوده است. محل زندگی، مکان دفن یا تولد، از دیگر امکان واقعی هستند که گردشگران ادبی از بازدید آن لذت می‌برند. مادر ایران تنها توانسته ایم منزل چند شاعر معاصر را حفظ کنیم، اما هنوز برای تبدیل آن‌ها به

ریاضی حل کنند. با این شگرد ساده، که زاینده یک داستان تخیلی با قدمتی کمتر از دو دهه و تهی از بن‌مایه‌های فرهنگی و تاریخی است، انگلستان توانسته ممر درآمد ایجاد کند. این را بگذارید کنار اینکه ما قرن‌هاست میراثی غنی از داستان‌های مختلف حماسی، تاریخی و عاشقانه نظیر شاهنامه، کلیله و دمنه، داستان‌های نظامی، عطار و جامی داریم، اما این داشته‌ها تاکنون چه نقشی در رونق گردشگری کشور ما داشته‌اند؟ استفاده از امکان خیال‌انگیز یعنی استفاده از فضای رمان‌ها، اشعار و نمایش‌نامه‌ها در گردشگری ادبی.

بیاورند؛ مرزهایی که شاید داشته‌های ادبی‌شان در مقایسه با خراسان، اندک و ناچیز باشد.

استفاده از امکان خیال‌انگیز: کتاب «هری پاتر» توانسته در سال ۲۰۰۲ جایزه گردشگری انگلستان را از آن خود کند. چطور؟ مسئولان این کشور پس از اقبال از هری پاتر، به این نتیجه رسیدند که خانه‌ای بسازند شبیه مدرسه‌ای که در داستان هری پاتر به مدرسه جادوگری شناخته می‌شود؛ طرحی هندسی اما رازگونه که بازدیدکنندگان برای ورود و بازدید از اتاق‌های آن، باید پیوسته معما و معادله‌های

اونوری‌ها

طوبی اردلان - رسانه‌های زیادی در براره مشهد ۲۰۱۷ نوشته‌اند، اما متأسفانه، طرحی که قرار بود زنده‌بانی‌اش برای ارتقای فرهنگی مشهد، از شعرهای کاغذی و برگزاری چند همایش بی‌نتیجه، پافراز نگذاشت. پس از آن، اساتید دانشگاه فردوسی به‌ویژه دکتر یحیوی، طرحی ارائه کردند با نام «مشهد، شهر مفاخر» که هدف از آن، معرفی جهانی مشهد و توس قدیم به عنوان زادگاه مفاخر، ادیبان و دانشمندان بود، طرحی که برای به‌انجام رسیدن، توجه مسئولان شهری و استانی را می‌طلبد. تحقق این مهم، تأثیر بسیاری در رونق گردشگری به‌ویژه گردشگری ادبی در مشهد خواهد داشت.

گردشگری ادبی در واقع یکی از زیرشاخه‌های گردشگری در جهان است که در آن، گردشگر به قصد آشنایی بیشتر با آثار ادبی، فضای ادبی و در نهایت میراث ادبی یک مقصد به آن مکان سفر می‌کند. در گردشگری ادبی، گردشگران از بازدید مکان‌های تولد، آرامگاه‌ها، موزه‌ها و سایر مکان‌هایی که با نویسندگان یا آثار ادبی مرتبط است، لذت می‌برند. ناگفته پیداست که مشهد با داشتن نزدیک به ۵۰۰ چهره ادبی، می‌تواند دستی پر در این حوزه داشته باشد. سطرهای بعدی، معرفی زیرشاخه‌های گردشگری ادبی است که کشورهای قطب گردشگری توانسته‌اند با سرمایه‌گذاری و توجه به آن‌ها، صنعتی پول‌ساز برای مرزهای خود به ارغوان

با ادب سفر کنیم!

رزان - گاه تنها با خواندن یک کتاب می‌توان به همه‌جای دنیا سفر کرد، گاه نیز تنها با یک سفر می‌توان به اندازه یک دنیا کتاب خواند. سفر به زادگاه نویسندگان بزرگ جهان که آثار خاطره‌انگیزی را خلق کرده‌اند یا مکان‌هایی که داستان‌های هیجان‌انگیز در آن رقم خورده‌اند، شیوه‌ای از گردشگری است که به «گردشگری ادبی» مشهور است و می‌تواند ما را با دنیای نویسندگان محبوبمان آشنا کند. در این مطلب، سفری کوتاه به مقاصد برتر گردشگری ادبی جهان خواهیم داشت.

پاریس، فرانسه

«پرلاشر»، شاید در ابتدا به نظر نماند فقط یک گورستان باشد، اما پیکره تراش‌های متنوع، بزرگاری آیین‌ها و مراسم گوناگون ناشی از دفن افراد با مذاهب مختلف و... باعث شده این گورستان که محل دفن بسیاری از بزرگان ادبی جهان از قرن ۱۹ میلادی است، سالانه سه‌وونیم میلیون بازدیدکننده داشته باشد. صادق هدایت، از بزرگان ادبیات فارسی نیز در این گورستان مدفون است.

لندن، انگلیس

حضور نویسندگان بزرگی چون «ویلیام شکسپیر»، «چارلز دیکنز» و «سر آرتور کانن دویل» (خالق داستان‌های شرلوک هولمز) و «جی کی رولینگ»، (نویسنده کتاب هری پاتر) موجب شده این شهر تبدیل به بهشت عاشقان کتاب شود. تورهای گردشگری ادبی انگلیس از خانه، مسافرخانه، اولین محل نمایش آثار و... این بزرگان بهره می‌جوید و با تبدیل آن‌ها به موزه، هتل، سالن تئاتر و... علاقه‌مندان را بیشتر با این بزرگان و عصر آن‌ها شناسایی می‌کند.

سنت پترزبورگ، روسیه

بزرگ‌ترین آثار ادبی جهان در خیابان‌های سنت پترزبورگ نوشته شده است. امروز این فرصت پیش روی شماست که سری به میدان سرخ زیند و در همان جایی قدم بگذارید که «راسکولنیکف» (شخصیت اول رمان جنایت و مکافات) بعد از ارتکاب جنایت (کشتن زن باخوار) بر آن‌ها قدم گذاشته است یا با داستان «آنا کارنینا» به قلم «لئو تولستوی» سنت پترزبورگ گردی کنید، آپارتمان «پوشکین» را از نزدیک ببینید و پشت میز «داستا یوسفسکی» بنشینید. در پایان نیز ناهار تان را در «کافه ادبی» صرف کنید، روسیه، بیش از هر مکان دیگری در جهان، از موزه‌های ادبی برخوردار است.

بوینس آیرس، آرژانتین

بوینس آیرس، ادبی‌ترین شهر آمریکای لاتین منسوب می‌شود و دوستداران کتاب و کتاب‌خوانی در این شهر می‌توانند به مجموعه‌ای از جاذبه‌های مختلف ادبی مانند کتابخانه دسترسی داشته باشند.

دوبلین، ایرلند جنوبی

دوبلین، یکی از شش شهر ادبی یونسکو در جهان با برخورداری از جاذبه‌های مختلفی مانند موزه‌ها، تورهای ادبی و کتابخانه‌ها، شهری ایده‌آل و رویایی برای عاشقان کتاب محسوب می‌شود.

ملبورن، استرالیا

ملبورن، یکی دیگر از شهرهای ادبی یونسکو در جهان و پایتخت فرهنگی استرالیا است. بازار کتاب ملبورن، کتابخانه‌ها و سایت‌های مرتبط با نویسندگان، ملبورن را به شهری فوق‌العاده برای دوستداران کتاب تبدیل کرده است.